

جرم انکاری جرائم فضای مجازی

فرگس نیک رهی
میشم کاکاوندی
صدیقه بیگم سامنی

۱۳۹۹

سرشناسه : نیک‌رهی، نرگس/ ۱۳۶۲
 عنوان و نام پدیدآور : جرم‌انگاری جرائم فضای مجازی، نویسندگان:
 نرگس نیک‌رهی، میثم کاکاوندی، صدیقه بیگم سامنی
 مشخصات نشر : تهران: فانوس دنیا، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری : ۱۷۷ ص. ۱۴/۵×۲۱/۵ س. م.
 شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۹۷-۶۸-۰
 رده بندی دیویی ۳۶۴/۱۶۸
 شماره کتابشناسی ملی : ۶۰۹۵۴۵۹

www.fanoosedunya.ir
Fanoos.dunya@yahoo.com

جرم‌انگاری جرائم فضای مجازی

نویسندگان: صدیقه بیگم سامنی، میثم کاکاوندی، نرگس نیک‌رهی

انتشارات: فانوس دنیا

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۸

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۹۷-۶۸-۰

شمارگان: ۱۰۰۰

قیمت: ۳۵۰۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

مقدمه	۱
بخش اول: کلیات و مفهوم‌شناسی	۱۹
فصل اول: مفهوم‌شناسی عناصر جرائم رایانه‌ای	۱۹
فصل دوم: مصادیق جرائم فضای مجازی	۵۹
بخش دوم: مبانی و مستندات جرم‌انگاری در فضای مجازی	۸۵
فصل اول: اصول و مستندات عام و خاص جرم‌انگاری و مجازات	۸۵
فصل دوم: اصول و مستندات با توجه به مبانی فقهی و حقوقی در قوانین ایران	۱۱۱
فهرست منابع و مآخذ	۱۶۷
الف: منابع فارسی	۱۶۷
ب: قوانین	۱۷۳
ج: منابع لاتین	۱۷۴

www.ketaboo.ir

مقدمه

بشر در طول سالیات خود با دوره‌های گوناگونی از تحول و تکامل روبرو بوده است. زمانی کشاورزی محوریت داشت، اما بشر پس از مدتی به این زندگی رسید که با تحقق یک جامعه صنعتی می‌تواند به آرزوهای خود دست یابد. لذا تمام هم خود را در این راه نهاد و دورانی صنعتی را رقم زد که هیچ‌کس را در سده نوزدهم میلادی شاهد هستیم.

پیشرفت آدمی یک روند همیشگی است، ولی به‌کار بردن این لفظ در معنی مطلق، صحیح نمی‌باشد زیرا همراه این پیشرفت مسائل جدیدی مطرح می‌شود که زندگی را از جنبه‌های دیگر دچار می‌سازد.

یکی از جنبه‌های پیشرفت، اختراعات و ساخت وسایل برای بازی است که نیاز به آنها با توجه روند زندگی انسان حاصل می‌شود، انسان برای رفع حوائج خود دست به ساخت وسائلی می‌زند، شاید از این روست که اشرف مخلوقات نام گرفته است و ظاهراً اشرف مخلوقات این اشرف مخلوقات رایانه است.

رایانه عجیب‌ترین و پیچیده‌ترین مصنوعات آدمی تا به امروز است و

اگر هم بعدها اختراعات یا ابداعات بزرگتری صورت پذیرد توسط و یا به کمک رایانه خواهد بود.

امکانات عملیاتی وسیع رایانه، کاربرد گسترده آن را در پی داشته است و امروزه رشته‌ای از امور (صنعتی، اداری، علمی، نظامی و ...) یافت نمی‌شود که رایانه در آن جایی برای خود باز نکرده باشد. این کاربرد وسیع و روزافزون، امکانات بیشتر رایانه را طلب می‌کند که نتیجتاً تکامل آن را در پی دارد و در اینجا یک دور به وجود می‌آید، بدین معنی که هر چه رایانه پیشرفت کند، سایر رشته‌هایی که آن را به خدمت گرفته‌اند پیشرفت می‌کنند و هر چه این رشته‌ها به پیش روند رایانه نیز پیش خواهند رفت.

رایانه خدمات بسیاری می‌تواند انجام دهد. البته کارهایی که رایانه انجام می‌دهد اکثراً توسط انسان قابل ارائه هستند، لیکن رایانه سرعت و دقت را بسیار بیشتر می‌کند و بالطبع کاری را که چندین نفر باید انجام دهند، انجام می‌دهد.

اما از اواخر این قرن و اوایل قرن بیستم، زمزمه‌های محوریت یافتن عنصر دیگری شنیده شد. این عنصر که در همان دوران صنعتی واجدارزش بودن خود را به اثبات رسانده بود، به تدریج با پا گذاشتن به سده بیستم موقعیت خود را تثبیت کرد و آنجا پیش رفت که به دوران صنعتی پایان داد و بشر را وارد عصر پرسر صنعتی یا پسامدرن کرد. این عنصر بالارزش اطلاعات نام دارد و محدود یک قرن است که بشر تلاش خود را صرف تجلی آن در تمامی عرصه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کرده است. بی‌تردید هرکاری ابزاری می‌خواهد و ابزار تحقق یک جامعه به واقع

اطلاعاتی، فناوری اطلاعات و ارتباطات است. دو فناوری در عرصه اطلاعات و ارتباطات نقش تعیین کننده‌ای به عهده داشته‌اند که عبارتند از: رایانه و مخابرات. از حدود نیم قرن اخیر، به تدریج با کشف قابلیت‌های شگرف ناشی از تلفیق این دو فناوری انقلابی در عرصه فناوری اطلاعات و ارتباطات رقم خورد.

اوج این انقلاب را می‌توان در ظهور شبکه‌های اطلاع‌رسانی رایانه‌ای جهانی دانست که از دهه نود میلادی به بعد، تحولی بنیادی را در این حوزه رقم زده‌اند. این شبکه‌ها که خود از بسیاری سیستم‌های رایانه‌ای متصل به یکدیگر تشکیل شده‌اند، به مدد فناوری‌های پیشرفته مخابراتی با یکدیگر ارتباط برقرار کرده و فضایی با ویژگی‌هایی که اصلاً متمایز از دنیای فیزیکی به وجود آورده‌اند که عده‌ای آن فضای مجازی و عده‌ای هم عنوان فضای سایبری را برای آن برگزیده‌اند. در طی دهه‌ها تغییر یافته‌اند و متناسب با رسانه‌های متفاوت، تغییر ماهیت و ظاهر نیز داده‌اند. توسعه تکنولوژی راحتی بیشتری برای بشر به ارمغان آورد ولی به همان لحاظ بستری مناسب نیز برای شکل‌گیری «نوع جدیدی از جرائم نیز ایجاد کرد.

جرائم مجازی به جرایمی گفته می‌شود که در فضای مجازی رخ می‌دهند. فضای مجازی، مجموعه به هم پیوسته دنیای امروز را از طریق رایانه و ارتباطات راه دور، بدون در نظر گرفتن مکان جغرافیایی است. در چنین فضایی، موضوعات مختلفی که ناشی از به کارگیری صحیح و مجاز دستاوردهای این فناوری می‌باشد، تا مسائل، مشکلات، اختلافات و دعاوی ناشی و مرتبط با آن و

همچنین جرائم و تخلفات ناشی از استفاده غیرمجاز و اعمال مجرمانه نیز مطرح است که همان جرائم مجازی را تشکیل می‌دهند. جرائم مجازی معمولاً فاقد خشونت بوده و بیشتر نیازمند برنامه‌ریزی هستند. بدین ترتیب مهم‌ترین تفاوت میان مجرمین محیط حقیقی با فضای مجازی شکل می‌گیرد.

طبق آخرین آمار اعلام‌شده از سوی سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور، حدود ۸۱ درصد از زندانیان ایرانی عصابات یا پلیم دارند. اما مجرمین مجازی عمدتاً افراد عادی جامعه بوده و محدودی به دانش تخصصی و کاربردی رایانه اشراف دارند. همین امر کشف و مقابله در فضای مجازی را با دشواری‌های خاصی مواجه می‌سازد. فضای مجازی به یک سارق سایبری این امکان را داده است که با استفاده از روش‌های خاص، اقدام به برداشت مبالغ جزئی از حساب الکترونیک قربانی خود نماید. در این گونه اقدامات، سارق قربانی را نمی‌بیند هیچ رابطه‌ای نیز بین آنها وجود ندارد که به کشف هویت سارق کمک کند. قربانی نیز در اغلب موارد به دلیل اندک بودن مبلغ برداشت‌شده، از پیگیری قانونی موضوع صرف‌نظر نموده و تنها به تغییر رمزهای حساب خود اکتفا می‌کند. اما به احتمال زیاد برداشت این مبالغ اندک توسط این سارق سایبری در قالب یک نرم‌افزار صورت گرفته و افراد زیادی طعمه این سرقت دیجیتال شده‌اند. بدین ترتیب بدون اینکه سرنخ مشهودی از این جریان در دسترس باشد، مبالغ هنگفتی نصیب سارق گردیده است.